

ÎNVĂȚAREA EFICIENTĂ – MODALITATE DE REALIZARE A COMPETENȚELOR PROFESIONALE

Maria NICORICI, *Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți, Republica Moldova*

Ivan NICORICI, *Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău, Republica Moldova*

Rezumat: Învățarea reprezintă un proces educativ, dirijat și evaluat, direct sau indirect, de profesor, care constă în asimilarea, transformarea, adaptarea, ameliorarea, reconstruirea, fixarea și reproducerea conștientă, progresivă, voluntară și relativ independentă a competențelor, aptitudinilor și abilităților. Prin procesul de instruire, sînt achiziționate și realizate competențele profesionale. În vederea realizării cu succes a acestui act profesional, este necesar ca fiecare profesor să-și reorganizeze activitatea dintr-o perspectivă și dimensiune didactică nouă.

Cuvinte-cheie: *învățare, competențe, metode de instruire, procedee, scopuri individuale creative.*

Résumé: L'apprentissage est un aspect du processus éducatif, conduit et évalué directement ou indirectement par l'enseignant, qui consiste en assimilation, transformation, accommodation, amélioration, reconstruction, fixation et reproduction consciente, progressive, volontaires et relativement interdépendante des compétences, aptitudes et attitudes. Par le processus de l'apprentissage on acquiert et on réalise des compétences professionnelles.

Pour que cet acte de professionnalisme puisse être réalisé avec le succès il est nécessaire que chaque enseignant réorganise le travail dans une nouvelle vision et dimension didactique.

Mots-clés: l'apprentissage, les compétences, méthodes d'enseignement, feuilles méthodique, résumé de repère, tâches individuelle créatif.

Procesul de învățămînt în instituțiile preuniversitare și universitare cuprinde trei laturi distincte, dar strîns corelate: predarea, învățarea și evaluarea. Fiecare din ele se desfășoară după reguli și algoritmi proprii. În linii generale, procesul de învățare pretinde un cadru organizatoric, creație a savantului ceh Comenius și adus în atenția educatorilor. Fiind categorie fundamentală, învățarea se corelează structural cu câteva concepte mai importante: dezvoltarea, creșterea, adaptarea, maturizarea.

P. Mureșan consemna că învățarea poate fi înțeleasă drept sursă și mecanismul de dezvoltare a trăsăturilor, capacităților și caracteristicilor umane, a comportamentului uman în genere. În literatura de specialitate, învățarea a fost și este încă abordată din variate perspective, prin raportarea la diferite comportamente individuale [Mureșan 1989: 15].

Relațiile dintre maturizare și învățare, dintre dezvoltare și cultură, dintre educație și învățare sînt exprimate de S. L. Rubiștein (1958) astfel: „Copilul nu se maturizează mai întîi și după aceea este educat și instruit. El se maturizează în timp ce este educat și instruit” [Neacșu 1990:21]. În sensul cel mai larg, învățarea este un „proces al cărui rezultat constă într-o schimbare comportamentală produsă pe calea uneia din formele de obținere a experienței noi – exersare, observare, în schimbări durabile de toate tipurile care au avut loc în comportamentul vizibil sau invizibil” [Neacșu 1990: 22].

Din perspectiva modificărilor comportamentale, Al. Roșca definește învățarea ca „o modificare sistematică, relativ permanentă, în conduită, în modul de a răspunde la o situație, ca rezultat al practicii, al îndeplinirii aceluiași sarcini”, o „achiziție nouă a organismului care are drept efect o schimbare în comportamentul acțional sau verbal” [Roșca 1971: 188], iar de Z. Włodarski drept o „schimbare de comportament relativ trainică, consecință a schimbărilor centrale și a experienței individuale” [Włodarski 1980: 14].

Adică termenul de învățare desemnează o activitate cu valoare psihologică și pedagogică, condusă și evaluată în mod direct sau indirect de educator, care constă în însușirea, transformarea, acomodarea, ameliorarea, reconstrucția, fixarea și reproducerea conștientă, progresivă, voluntară și relativ interdependentă a cunoștințelor, priceperilor, deprinderilor și atitudinilor. Astfel, învățarea, în condițiile activității școlare și universitare, presupune existența unor circuite educative de stimulare și perfecționare permanentă a comportamentelor educatorului și educaților, de schimbarea pozitivă în probabilitatea unei conduite eficiente, optime. În literatura de specialitate sînt expuse mai multe tipuri (în funcție de analizatorul care participă la învățare, după eficiență, după modul de organizare a materiei studiate, în funcție de operațiile și mecanismele gîndirii, în funcție de condițiile învățării) și forme (spontană, școlară, socială) de învățare. Reieșind din formele și metodele existente ale învățării, savanții mereu au fost și sînt în căutarea celor mai eficiente modele și teorii, pentru a fi puse la dispoziția cadrelor didactice. Sînt bine cunoscute teoriile lui J. Piaget, J. Bruner, P. I. Galperin, R. Titone, J. B. Carroll [Stoica 2002: 99-100].

Deci formarea viitorului elev/student va depinde direct proporțional de atitudinea cadrului didactic față de această latură a procesului de învățămînt. Or, Jean Piaget menționa: că elevul învață și se dezvoltă, intelectual acționînd. Acțiunile cu obiectele, printr-un proces de analiză, comparație, sinteză, abstractizare și generalizare, proces dirijat de profesor, se transformă în operații intelectuale, în scheme de gîndire, ca suport al conceptelor. Anume operațiile de generalizare, clasificare, ierarhizare și transfer au rolul cel mai important în transformarea inteligenței teoretice în cea practică.

Deoarece una din paradigmele învățămîntului formativ-dezvoltativ este organizarea învățămîntului centrat pe elev/student, nu se exclude și problema renunțării la activitățile profesorului. Profesorul va trebui să-și adapteze sau să-și schimbe atitudinea și activitatea. Această schimbare, în opinia noastră, are în vedere diminuarea activităților de transmitere a informației (nu renunțarea totală) și obligarea studentului să investigheze și să acceseze cît mai multe surse de documentare, indicate de profesor.

Prin indicarea surselor de documentare se dirijează formarea capacităților individuale de muncă intelectuală, concomitent cu cele de acumulare de cunoștințe. Informațiile acumulate reprezintă un conglomerat, cu relații mai mult sau mai puțin cunoscute între elementele componente. Studentul are acces și însușește diverse concepte, care se completează cînd sînt puse în anumite relații.

Metodele și tehnicile didactice folosite de profesor vor viza formarea fiecărui student ca o entitate de sine stătătoare, construind, astfel, traseul, sisteme de analiză, cu ajutorul căruia să poată îndeplini independent orice activitate. Trebuie să-1 formăm pentru a avea o mobilitate a gîndirii, în sensul adoptării și aplicării în mod rapid a noului prin muncă intelectuală individuală, ca rezultat al competenței formate pe timpul studiilor.

Prin „dialogul” permanent, între profesor și student sau între studenți, sub directă supraveghere a profesorului, se poate afla cît știe studentul, se poate dirija întreaga activitate de formare a unui cadru didactic.

Abordarea prin competențe a formării universitare: probleme, soluții, perspective

Pe parcursul activității didactice ne preocupă această latură a procesului didactic, deoarece formarea viitorului pedagog, profesor de biologie, competent și apt de a se încadra în activitatea profesională, în societate și de a se racorda cu ușurință la noile schimbări parvenite în societate și în procesul educațional, depind și de modalitățile de realizare a instruirii. O legitate bine cunoscută confirmă: cu cât gradul de organizare a materialului de învățare este mai mare, cu atât eficiența învățării crește. Din acest considerent ne preocupăm modul de organizare a învățării, mai ales a învățării creative, astfel încât fiecare student să posede condiții de a învăța, în raport cu posibilitățile și ritmul său de muncă.

Metodele și tehnicile selectate sînt orientate spre realizarea celor trei niveluri ale competențelor:

- a ști și a înțelege (cunoștințele teoretice și capacitatea de a le înțelege);
- a ști și a acționa (cunoștințe teoretice și aptitudini de aplicare a acestora);
- a ști și a fi (activități în grup, într-un anumit context, abilități de a conduce).

Activitățile de învățare sînt prezentate în corelație cu obiectivele expuse în Curricula disciplinară, menite să ofere exemple de demersuri ce conduc la formarea și dezvoltarea cunoștințelor, capacităților și atitudinilor, dar în noul context, pentru a ne înscrie în conceptul „învățămînt centrat pe student”, activitățile de învățare sînt susținute de utilizarea unor tehnici de lucru eficiente: situații de problemă, studiul independent, informări reciproce, alcătuirea de postere pe anumite tematici, rezolvări de problemă, simularea de lecții etc., dintre care:

- *Utilizarea fișelor cu indicații metodice la realizarea lucrărilor de laborator.* Algoritmul fiecărei lucrări constă din 4 părți: I - informare-documentare – succint se abordează tematica luată în studiu; II – cercetare experimentare se nominalizează sarcinile didactice care necesită a fi îndeplinite la tema respectivă; III – interpretare – studentul relatează în câteva fraze despre esența activității sale executate la tema din auditoriu; IV – evaluare- cînd se propune un set de întrebări de tip reproductiv, logic și creativ la tema respectivă. În rezultatul îndeplinirii lucrărilor, cunoștințele teoretice se transformă în competențe de nivelul „a ști și a fi”, care reprezintă finalitatea actului didactic și realizarea competențelor prevăzute în curricula disciplinară.
- *Realizarea conspectelor-reper* este o modalitate eficientă de lucru a studenților în timpul învățării familiilor la disciplina *Sistematica plantelor*. În timpul realizării conspectelor, studenții determină terminologia respectivă, conexiunea existentă între diferiți termeni, evidențiază particularitățile morfologice și biologice, consemnează deosebirile și asemănările dintre reprezentanții familiei, rezultatele fiind ulterior discutate în grup sau perechi.

Tehnica respectivă favorizează încadrarea conștiințioasă a studentului să investigheze și să acceseze cît mai multe surse de documentare, indicate de profesor pentru a realiza sarcina.

Sarcini individuale creative de tipul:

- Caută paralelisme, asemănări, între relațiile interspecifice și relațiile interumane. Realizează un scurt eseu.
- Realizează un proiect didactic la biologie pentru clasa VII, în care vei prezenta o lecție de învățare prin metode alternative.
- Realizează o informație cu tema: *Ereditatea și talentul*. Informația pregătită trebuie însoțită de un glosar - listă de termeni, de explicații și de un joc de cuvinte (integramă) la tema respectivă.

Deci sarcinile individuale creative la fel obligă studentul prin efort propriu de gîndire să participe la acumularea și dobîndirea cunoștințelor și să devină un agent activ al procesului de formare a competențelor. La predarea temei: *Fotosinteza*, la captarea atenției, propun studenților următorul algoritm, care are drept scop determinarea tematicii lecției curente.

- Progrese uriașe în studierea mecanismelor acestui proces au fost realizate doar în a doua jumătate a secolului al XX-lea.
- Este, practic, unicul proces din natură, în cadrul căruia se realizează transformarea unei forme de energie în alta.
- Datorită acestui proces, noi utilizăm resursele energetice ale planetei.
- Acest proces contribuie la protejarea Pămîntului de efectul de seră, cît și la formarea stratului protector de ozon.
- Grație acestui proces, are loc formarea substanțelor organice complexe din substanțe simple anorganice.
- Productivitatea procesului se echivalează cu formarea unei cantități anuale de 130000 milioane tone de substanțe. Pentru comparație: toate fabricile de oțel produc anual cîte 350 mln. tone de oțel, iar cele de ciment cîte 300 mln. tone.
- Despre acest proces a scris în cartea sa „Soarele, viața și clorofila” K. A. Timireazev.

Astfel de sarcini situează studentul în centrul preocupărilor pentru instruire, rezultatele acesteia fiind dependente de cunoștințele anterioare, de motivațiile și abilitățile lui intelectuale.

În concluzie, menționăm că procesul de învățare este o activitate psihică prin care se dobîndesc și se realizează competențele profesionale. Pentru ca acest act de profesionalism să se realizeze este necesar ca fiecare cadru didactic să-și reorganizeze activitatea într-o nouă viziune și dimensiune didactică.

Perfecționarea modalității de desfășurare a demersului educațional actual (cursuri, seminare, lucrări de laborator, aplicații pe teren) vor viza și studentul. Acesta își va însuși, în primul rînd, metodele de organizare a activităților, metodologiile de cercetare, metodele de analiză și sinteză pentru a se încadra activ în procesul educațional.

Bibliografie:

1. Mureșan, P., *Învățarea socială*, București, Editura ALL, 1989.
2. Neacșu, Ioan, *Metode și tehnici de învățare eficientă*, București, Editura Militară, 1990.
3. Roșca, Al., *Metodologie și tehnică experimentală în pedagogie*, București, EȘ, 1971.
4. Stoica, Marin, *Pedagogie și Psihologie*, București, Editura Gheorghe Alexandru, 2002.
5. Wlodarski, Z., *Legitătățile psihologice ale învățării și predării*, București, EDP, 1980.